

WAND VAN DE „FRIESMA STATE“-KAMER IN HET PRINCESSEHOF TE LEEUWARDEN.

HET VOORMALIGE FRIESMA-STATE.

ELKE provincie heeft of had hare bijzondere eigenaardigheden. Zoo bezat de provincie Friesland een paar eeuwen geleden, een groot aantal „stinsen” of „staten”, die meestal op de grens van een van de 365 dorpen of dorpjes gelegen waren. Dat was nog in den goeden ouden tijd vóór de diligence en de trekschuit.

Verschillende geslachten, welke die stinsen bewoonden, zijn nu uitgestorven. Van andere hebben de nakomelingen de noordelijke provincie metterwoon verlaten, en zoo zijn de meeste van die stinsen of staten ook verdwenen. Hier en daar duidt nog een hek of poort, of een gedeelte daarvan de plaats aan, waar ze vroeger stonden.

Zoo is het ook gegaan met Friesma-State, dat even buiten het dorpje Idaard, op een uur afstand ten zuiden van Leeuwarden, gelegen was.

Het werd gebouwd in 1612 door Abraham van Roorda, die tusschen Idaard en Grouw woonde. Zijn neef Karel van Roorda, gehuwd met Lisk van Wissema, erfde het van hem. Toen hij in 1635 grietman van Idaarderadeel werd, liet hij het huis ombouwen en vergrooten; hij legde er tuinen, singels en grachten om, en bewoonde het met zijn gezin. Hij woonde vroeger te Roordahuizum, op 20 min. afstand van Idaard, welk dorp zijn naam aan hem ontleent. Hij stierf in 1670. In de kerk te Idaard bevinden zich twee rouwborden met wapens van hem en zijne vrouw. Hij vermaakte aan de kerkvoogdijen te Idaard, Grouw en Roordahuizum verschillende landerijen. Zijne dochter, Sophia van Roorda, gehuwd met haar neef Johannes van Velsen, kolonel van een regiment voetknechten, erfde Friesma-State. Dit echtpaar woonde er tot 1728. Twee groote wapenborden, versierd met houtsnijwerk, waarop geschreven staat dat ze in de Kerk te Idaard begraven zijn, hangen aldaar.

In het Friesch Museum te Leeuwarden is eene teekening van het huis, zooals het er in dien tijd uitzag. Na dien tijd,

vermoedelijk onder de volgende bewoners, is de linkervleugel van het gebouw wederom verbouwd en vergroot, en het huis aan den achterkant opgetrokken. De rechtervleugel, waarin stallen, schuren, koetshuis enz., is altijd in den oorspronkelijken toestand gebleven.

In den linkervleugel bevond zich links van de vestibule een zaal, waarin een 17de eeuw's goudleer behang, en een geschilderd plafond, voorstellende in het midden de opgaande zon, in de hoeken de vier jaargetijden. Boven de deur was een paneel met „witjes.” Dit laatste en het plafond zijn niet bewaard gebleven. Het goudleer behang, dat van 1882 af — toen Friesma-State is afgebroken — tot vóór twee jaar bewaard werd in het Kunstnijverheid-museum te Haarlem, is bijzonder goed geconserveerd en van groote schoonheid. De motieven zijn gestyleerde bloemen, vogels, vruchten en ranken, en de kleuren zoowel als de verschillende teekeningen zijn zeer fraai. Bij de afbraak bleek dat het huis grootendeels van eikenhout was gebouwd.

Van 1728—1761 woonden op Friesma-State Arent Cornelis van Scheltinga, volmacht ten landsdage van Friesland, gehuwd met Jetske Wiskia van Viersen. Ook hun grafsteen bevinden zich in de kerk.

Bij hun dood erfde hun zoon Cornelis van Scheltinga, grietman van Idaarderadeel, Friesma-State. Hij was gehuwd met Aletta Aurelia v. Haersma. Op een der gebrandschilderde vensters in de kerk komen hunne wapens voor; hun grafzerken bevinden zich eveneens in de kerk.

Hunne dochter, Jetske Wiskia, was gehuwd met Johannes Casparis Bergsma, grietman van Oostdongeradeel, wonende te Damwoude.

In 1813 erfde hun zoon, Cornelis Bergsma, Friesma-State van zijne grootouders. Mr. Cornelis Bergsma, grietman, later burgemeester van Idaarderadeel, was de laatste bewoner. Hij was gehuwd met Helena van Enschut, dochter van

prof. van Enschat te Utrecht en Maria Agneta d'Achard, die in 1864 overleed.

Hij bewoonde Friesma-State tot aan zijn dood in 1881. Daar noch zijn zoon, Mr. Willem Bergsma, burgemeester van Menaldumadeel, noch zijne dochter Maria Agneta Isabella, echtgenoot van Dr. Lobry van Troostenburg de Bruyn, het wenschten te bewonen, werd Friesma-State in 1882 verkocht en in het volgende jaar afgebroken, en geheel tot weiland teruggebracht. De oprijlaan en een groote beuk hebben nog eenige jaren de plaats aangegeven, waar het slot gestaan heeft.

De jongste kleindochter van Mr. Cornelis Bergsma, Mej. Maria Agneta Isabella Lobry van Troostenburg de Bruyn, heeft verschillende voorwerpen van waarde, w.o. het goudleerbehang, afkomstig van Friesma-State, verzameld en bijeengebracht, gedreven door den wensch om later, op de plaats waar het oude slot stond, een kleine stichting te bouwen en daar alles onder te brengen. De tijdsomstandigheden maakten het echter onmogelijk om reeds bij haar leven die wensch werkelijkheid te doen worden, en de dood maakte plotseling een eind aan alle plannen. Haar zuster heeft, om nog zoo veel mogelijk die wenschen in vervulling te doen gaan en alles bij elkaar te houden, twee jaar later een en ander aan de Gemeente Leeuwarden aangeboden.

In het „Princesseshof” te Leeuwarden, de vroegere woning van Maria Louise, weduwe van Johan Willem Friso, en algemeen bekend als „Marijke-moei”, wordt door haar een kamer ingericht ongeveer in den stijl van dien tijd. Het huis is thans eigendom van de gemeente. De kamer, die onder leiding van den architect H.K. Kramer in orde werd gemaakt, en nu gereed is, zal eind Februari of Maart aan de Gemeente worden overgedragen, en voor belangstellenden ter bezichtiging worden opengesteld.

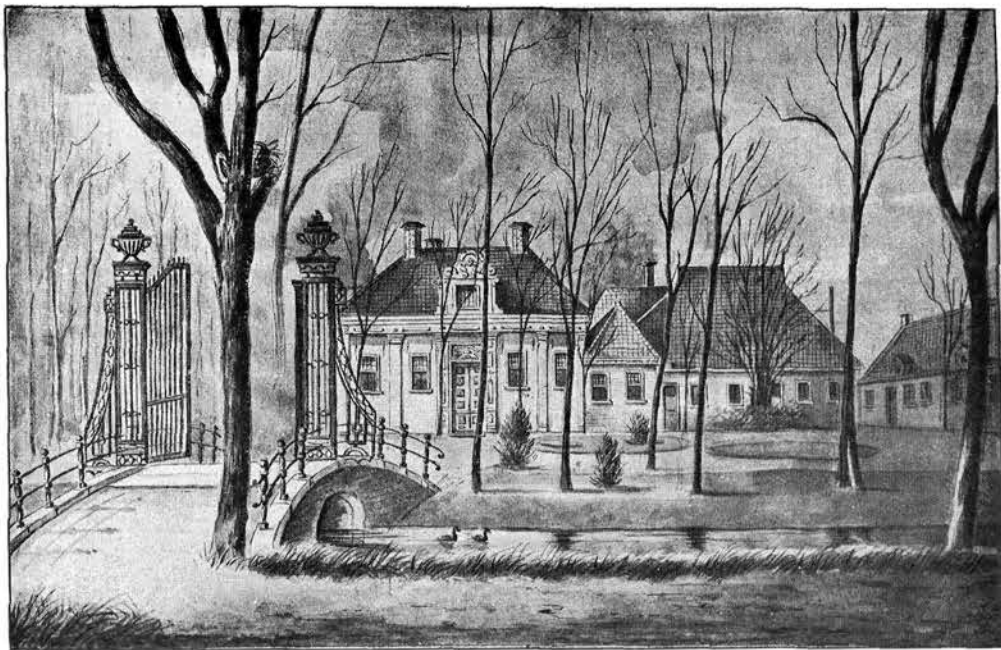
Een visioen, en de al of niet daarmee in verband staande gevolgen. (Slot).

DIEN namiddag zouden we koffiedrinken in Philipp's studeerkamer, die tegelijk bibliotheek was.

Deze kamer was het eenige reeds geheel gemeubelde vertrek. Philipp had twee kamers door laten breken, en in plaats van de scheidingsmuur was een boogvorm aangebracht. De ruimte was zeer groot en er waren verscheiden ramen, die naar drie kanten uitzagen: twee naar het meer en één naar den voorhof. Er stonden twee hooge porceleinen kachels, welke geheel beschilderd waren met kleurige ongelijke blokken, hetgeen een mooi effect maakte. De wanden waren gedeeltelijk met tapijten behangen, gedeeltelijk bedekt door boekenrijen. Enkele reusachtige meubelstukken stonden er, o.a. eenige olifantstoelen, een bureau, welks omvang een kleine kamer kon beslaan, een stel enorme Sèvres vazen enz. Het geheel maakte een groot-schen indruk en was toch zeer huiselijk, daar de weinige meubels wat grootte betreft, in evenredigheid waren met het vertrek. Verder gaf de aangename warmte, die de twee kachels verspreidden, het licht van de ondergaande zon, dat van het voorhofraam binnenkwam en op de gedekte tafel scheen met de traditioneele zilveren koffiekkan, de warme kleuren van de tapijten aan den wand en op den grond, terstond een huiselijk gevoel.

„Laten we maar beginnen en niet op Kubiak wachten”, zei Philipp toen we binnenkwamen. „Je kunt zoo weinig op hem rekenen.”

We zetten ons dus aan de koffietafel,

FRIESMA-STATE OMSTREEKS 1800.

waarop het servies schitterde in de laatste stralen der zon. Philipp sneed de groote tulband aan, die reeds een vóórvreugde van Kerstmis was.

We genoten van de prachtige uitzichten uit de vensters: op het Westen de voorhof, met de oude muren en stallen en de goudschitterende zonsondergang; op het Noorden en Oosten het reeds kleurloos wordende meer, dat, in zijn grijze ijsketenen als 'n machtig bedwongen rivier tusschen zijn boschrijke oevers lag. Doodstil stonden de boomen in den schemernevel. Men hoorde buiten het omhakken van een boom — het was de tuinman die bezig was een spar tot kerstboom te verheffen.

Welk een vrede, na het geroezemoes van Berlijn!

Doch het drukkende gevoel, dat men „onbestemde nerveuse angst” noemt, had me niet verlaten. Steeds weer zocht ik naar een grond ervoor, doch tevergeefs. Hoe dikwijls hebben wij gevoelens, waarvan we de oorzaak niet kunnen ontdekken? Soms is het als een verre, schoone herinnering, die langs ons gaat en ons even met een geluksgevoel doordringt — we kunnen de herinnering niet thuis brengen. — Soms ook is het, als dreigden verschrikkingen ons te naderen; we worden angstig, gedrukt, zoeken naar een uitleg ervoor en zeggen „dat er zeker iets gaat gebeuren.” Dan gebeurt er echter meestal niets. Zulke angstgevoelens zijn „onbestemde” — een goed woord voor iets, waarvan men niets weet.

HOEKJE VAN DE KAMER IN HET PRINCESSEHOF MET DE
PORTRETEN DER LAATSTE BEWONERS VAN FRIESMA-STATE.
IN HET MIDDEN HET PORTRET DER SCHENKSTER.

„A penny for your thoughts,” klonk Herbert's jongensstem, en hij boog zijn aardig hoofd naar me toe. — Er is altijd iets opwekkends, iets rustigs aan Herbert. Zijn gezicht met de openhartige uitdrukking, zijn zorgeloze manieren, heel het jonge, zwierige, door en door mondaine aan hem, als bestond de wereld uit één sierlijke vreugde-roes waaraan geen eind komt, — werkt vooral in donkere stemmingen als een geneesmiddel op me. Zooals hij daar zat in zijn keurige kleeren, het eene been los over de armleuning van zijn stoel, de verlakte schoenen, de zijden sokken, het gemakkelijke, rustig weelderige van zijn uiterlijk — men kan het onbenullig noemen of cynisch of onschuldig — enfin, hij verjaagt meestal mijn hersenschimmen en ge-grübel.

„Ja — hij is buitengewoon stil,” merkte Philipp op, over mij sprekend als een afwezige.

„Is er iets? Hindert je iets?” vroeg Herbert deelnemend.

„Neen — niets; — ik — ik — verwonder me alleen, dat Kubiak er nog niet is.”

„O — 't is best mogelijk dat hij niet komt. Zoo is hij nu eenmaal, onberekenbaar met afspraken waar 't betreft uit zijn huis te moeten gaan. Als hij werkt, vergeet hij allen tijd.”

„Wat werkt hij?”

„Ethnologie — dat is zijn lievelingsstudie.”

„Is hij een Pool?”

„Ja — zijn vader was een Pool. Van zijn moeder weet ik niets. In ieder geval — hij heeft in 't geheel geen Poolsch type.”

„Zooals b.v. die man in 't dorp, die het warenwinkeltje heeft — hoe heet ie? Hij was hier vanmorgen.”

„Steffen. Ja, dat is een echte en zijn vrouw ook. Ze komt hier wel eens — dat is een ongelukkige ziel.” Hij zweeg even en vervolgde toen: „Hij slaat haar en de kinderen. Tatja interesseerde zich zeer voor haar en heeft haar vertrouwen gekregen. Het is typisch: terwijl ze zelf flink en sterk is, en gemakkelijk voor zich en haar kinderen 't geld kon verdienen, blijft ze toch bij haar man, die haar werken en moeiten beloont met mishandeling en schelden. Tatja heeft haar eens geprobeerd uit te leggen, dat het beter was voor haar en hare kinderen, van haar man weg te gaan; maar ze zegt, dat ze dat nooit zou kunnen — uit medelijden voor hem! Hij is n.l. tuberculeus en kan niet werken.”

„Daarom hoeft ze zich niet te laten mishandelen!”

„Ja — dat schijnt een Slavisch begrip te zijn, tenminste, men treft het in Rusland veel aan, — veel meer dan in West-Europa.”

„Onbegrijpelijk — zoo'n arme vrouw,” zei Herbert.

„Doet Tatja nog iets voor haar?”

„Neen — mijn vrouw heeft getracht haar Westersche begrippen bij te brengen, maar 't helpt niet. Ze schijnt ten slotte zich gelukkiger te voelen bij dezen man, die haar slaat, dan zonder hem. Ze beweert, niet buiten hem te kunnen. Ja, dat beweert ze!”

De zon was ondergegaan en we zaten in diepe schemering. Mijn gedrukte stemming nam toe.

„Waar woont Kubiak? vroeg ik Philipp.

„Aan den overkant van het meer, juist achter het bosch, dat je van hier uit ziet.”

„Hoe lang is het rijden?”

„Een goed half uur.”

„Ik ga naar hem toe,” zei ik, opstaande.

„Je kent den weg niet eens! wat heb je toch? Hij komt wel, of anders morgen. En in 't donker is de weg moeilijk te vinden voor je.”

„Laten we dan samen gaan.”

„Danke — ik maak me niet ongerust over hem.”

„Ja — ik weet niet wat het is — het is onbegrijpelijk — maar ik heb angst — ik wou dat hij al hier was. Ik ben bezorgd over hem.”

„Nu — ik kan je in zoover geruststellen,” zei Philipp, „dat Kubiak X-maal belooft te zullen komen en die belofte niet nakomt. Maar waaróm maak je je bezorgd over hem?”

Ik antwoordde niet en liep de kamer op en neer. Telkens weer drong zich dat beeld aan me op van den anderen Kubiak in Berlijn, — en diens angst-blik vervolgde me.

„Heb je niet een glas wijn voor hem?” vroeg Herbert aan Philipp, als was ik een zieke.

„Laten we eerst wat licht maken,” antwoordde deze, een Bensol-lamp aanstekend, die de kamer verlichtte als was het helder dag.

Mijn twee vrienden keken me opmerkzaam aan.

„Hij ziet er niet ziek uit, wat?” merkte Herbert op.

Philipp schudde langzaam het hoofd en zijn heldere grijze spot-oogen keken me vast aan.

„Je hebt teveel gefuifd in Berlijn — je zenuwen zijn van streek —,” glimlachte hij. „Ik zal je iets halen, dat je opwekt.” En hij vertrok met zijn zaklantaarn en zijn revolver. Want het was gewaagd 's avonds ongewapend in de kelderverdieping te gaan, waarvan de drie ingangen nog niet veilig afgesloten konden worden.

Ik heb me met alle macht probeeren te onttrekken aan mijn angst, en getracht zooveel mogelijk deel te nemen aan het gesprek van dien avond. Ook na het avondeten gingen we weer in Philipp's kamer zitten, rookten, praatten, vertelden elkaar velerlei over ons leven — want daar we alle drie slechte briefschrijvers zijn, valt er over twee jaren heel wat te vertellen — en bespraken verschillende boeken. O.a. het zeer bekende *Das Heim und die Welt*, van Rabindranath Tagore. Herbert had het prachtig gevonden en het zich daarom aangeschaft; Philipp kritiseerde het scherp, vond het psychologisch onjuist, stelde het ver beneden b.v. een werk van Dostojewski en zei, dat Tagore beter deed filosoof en dichter te blijven dan romanschrijver te worden. Ik, die het boek slechts pas half had gelezen, vond de stijl en taal zeer schoon, doch de karakterteekening primitief — maar, in aanmerking genomen dat er toestanden in beschreven worden van een ander ras, van een ander werelddeel, waar alles zoo anders is als bij ons, — is het me interessant het te lezen. Toch had het me teleurgesteld in mijn verwachtingen erover. Hier en daar moest ik denken aan Dickens, die één deugd of één ondeugd in één mensch personifieerde.

Voor we aan tijd dachten, was het reeds middernacht.

Kubiak was niet gekomen.

Zelfs toen kwam nog even de gedachte bij me op, naar hem toe te gaan, maar ik verwierp die dadelijk als onmogelijk. Ten eerste, had Philipp niet gezegd, dat Kubiak er moeilijk toe te brengen was uit zijn huis te gaan? Er was dus geen reden voor mij om te denken, dat hem iets was overkomen, daar hij ook nu, naar alle waarschijnlijkheid, eenmaal thuis zittend, er niet toe had kunnen komen zijn beloofd bezoek te maken. — Ten tweede, ik zou alleen den weg in 't duister niet kunnen vinden en Philipp noch Herbert zouden [met me mee willen gaan, daar ze lachten om mijn beangstheid. En dan — het was me, of ik over mijn obsessie heen was gekomen. Ik

FRIESMA-STATE IN 1881.

HET PRINCESSEHOF TE LEEUWARDEN.

voelde me lichter en prettiger dan tevoren, en toen Philipp voorstelde nog wat op te blijven, stemde ik daar graag in toe.

Het werd laat, dien nacht. Philipp, die een zeer goed verteller is, beschreef ons zijn leven in Parijs, Weenen, München, Rusland.

„Vóór ik veertig jaar ben, wil ik nog een paar jaren leven op een Zuid-zee-eiland,” besloot hij. „Als ik ouder ben zou ik daar misschien niet meer toe komen, zou ik den moed niet hebben voor zoo'n onderneming; en dan wil ik ten slotte ook mijn eigen huis bewonen hier in Duitschland.”

We spraken nog over de natuur daar, voor zoover we die kenden uit boeken en van menschen, die er geweest waren, en daarna gingen we slapen.

Het was tusschen twee en drie uur.

Ik sliep onmiddellijk in en werd den volgenden morgen eerst wakker, toen de zon door de hartvormige kijkgaatjes der blinden scheen.

Opgefrischt, vroolijk, heb ik me snel aangekleed, me verwonderend nog niets van de anderen te hooren. Ik voelde me vrij van elke obsessie en geheel tevreden, met groote levenslust.

Toen ik klaar was opende ik mijn ramen en deed me te goed aan de heerlijke morgenlucht. Daar viel ineens mijn oog op de gestalten van Philipp en Herbert, die te paard langzaam den weg van het meer terugkwamen.

„Héla!” riep ik van uit het raam. „Ik kom bij jullie!” en zonder hun antwoord af te wachten, liep ik snel mijn kamer en die van Herbert door, naar de middenzaal, waar een breede deur en trap toegang gaven tot den tuin. — Het was zulk een reine, opwekkende lucht buiten, de sneeuw was droog, dat ik dadelijk den op mij tosnellenden Rustan uitnodigde tot een partijtje stoeien. We rolden door de sneeuw en vermaakten ons een oogenblik samen, tot we het op een loopen zetten en ik in minder dan geen tijd mijn vrienden had ingehaald.

„Morgen! Hoe gaat het?” riep ik, en terstond viel me hun beider stille gezichtsuitdrukking op. Vooral Philipp zag zeer

bleek, en zijn verstandige oogen keken diep bedroefd.

„Wat is er?” vroeg ik, hen beiden aanziend.

„Toch geen slecht bericht van Tatja?” zei ik, Philipp bij den arm grijpend.

„Kubiak is dood,” begon Herbert, en hij vervolgde snel, opgewonden:

„Vanmorgen was ik al vroeg op en ging naar buiten, toen iemand uit het dorp me tegemoet kwam en het me vertelde. Gisterenavond zijn er vijf mannen in Kubiak's huis gedrongen, gemaskerd en gewapend, en hebben hem en zijn hond doodgeschoten. Alles hebben ze geplunderd en gestolen, en de politie is bezig ze te zoeken. — We zijn erheen gereden en vonden de huishoudster wanhopig. Het moet tegen twaalf uur gebeurd zijn.”

„Hebben jullie hem gezien?” vroeg ik. Ik kan niet de gevoelens beschrijven, die over me kwamen. Eigenlijk was het voornaamste een groote dofheid, als kon ik moeilijk denken.

„Ja,” zei Herbert weer, „hij had een schot aan den slaap, en moet wel terstond dood zijn geweest.”

.....
Ik dacht aan mijn visioen en mijn vreemde angst sindsdien tot gisterenavond. Was deze hiermee in verband te brengen? Was het „visioen” een voorzienige waarschuwing geweest? Had ik gisteren, als gedwongen door mijn bezorgdheid, naar Kubiak toe moeten gaan en hem helpen? Maar wat hadden wij tweeën nog kunnen doen tegen vijf? Ja, als Philipp en Herbert mee waren gegaan! Maar de Voorzienigheid had moeten rekenen op eenige ongeloofigen.

Kubiak was me wel een vreemde; maar het is wonderlijk hoe sympathiek me zijn verschijning was geweest en hoe ik me, misschien ook door het visioen en mijn tijdelijke overgevoeligheid, tot hem aangetrokken had gevoeld.

Ja, dit is nu de geschiedenis. Merkwaardig is ze mezelf, en een uitleg weet ik er niet voor. Misschien is ze echter in 't geheel niet merkwaardig.

GUY DE VOS.